

Branko Tošović (Grac)

Projekat Andrić-Initiative: aktivnosti u periodu od 2010. do 2012.

U radu se prezentiraju trogodišnje aktivnosti (od 2010. do 2012) u okviru međunarodnog istraživačkog projekta „Andrić-Initiative: Ivo Andrić u evropskom kontekstu“ (Grac 2007–2015). U središtu pažnje nalaze se skupovi, nastupi, publikacije i elektronski korpus.

0. U okviru međunarodnog istraživačkog projekta „Andrić-Initiative: Ivo Andrić u evropskom kontekstu“ (Grac 2007–2015)¹ osnovna aktivnost se odvijala na godišnjim skupovima. Do sada je održano pet simpozijuma – prvi 2008 („Andrić u trouglu Grac – Austrija – Evropa“), drugi 2009 („Andrićev grački opus: kulturnoistorijski, književni i jezički aspekti: 1923–1924“), treći 2010 („Austrougarski period života i stvaralaštva Iva Andrića“), četvrti 2011 („Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova: 1925–1941“), peti 2012 (Roman NA DRINI ĆUPRIJA).

U razdoblju od 2010. do 2012. održan je treći, četvrti i peti simpozijum.²

1. Treći simpozijum trajao je dva dana – od 8. do 9. oktobra 2010. godine, a kao temu je imao „Austrougarski period života i stvaralaštva Iva Andrića“. U radu simpozijuma uzela su učešće 64 učesnika iz devet zemalja (Austrije, Bosne i Hercegovine, Danske, Hrvatske, Italije, Njemačke, Poljske, Rusije i Srbije) i 27 gradova (Banjaluke, Beograda, Berlina, Getingena, Graca, Kopenhaga, Kragujevca, Kruševca, Ludvigsburga, Manhajma, Moskve, Novog Sada, Obervarta, Osijeka, Poznanja, Sarajeva, Splita, St. Peterburga, Subotice, Terama, Travnika, Trsta, Tubingena, Visokog, Zadra, Zagreba, Zenice). Izlaganja su obuhvatala tri oblasti: 1. život Iva Andrića u periodu od 1892. do 1922, 2. Andrićeva književna djela nastala ili objavljena u to vrijeme, 3. jezik i stil pišćevih književnih i publicističkih tekstova, kao i njegove prepiske. Pripremu i organizaciju 3. simpozijuma pomogli su finansijski Ministarstvo za nauku i istraživanje u Beču, Vlada Štajerske u Gracu i Servis za menadžment i istraživanje Univerziteta „Karl Franc“ u Gracu. Skup je pozdravio prorektor Martin Polašek u ime Univerziteta i dekan Gernot Kocher u ime Fakulteta. Prvog

¹ O projektu v. Tošović 2010.

² Više o prva dva skupa v. Tošović/Wonisch 2010a, 2010b.

dana gradonačelnik Sigfrid Nagl je priredio prijem u Skupštini grada, a u njegovo ime goste je pozdravio Dominic Neumann, član Mjesnog vijeća.

Referati sa skupa objavljeni su u zborniku *DAS GRAZER OPUS VON IVO ANDRIĆ (1923–1924) / GRAČKI OPUS IVA ANDRIĆA (1923–1924)*. – Graz/Grac – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga, 2010. – 535 s.

U 2010. godini nastavljen je rad na Andrićevom elektronskom korpusu (Gralis-Korpus-www). U poseban dio „Andrić-Korpus: 1892–1921“ uneseni su svi Andrićevi književni, publicistički i naučni tekstovi nastali do 1922, kao i sva dostupna privatna pisma. Koordinator Projekta Arno Wonisch je preveo tri Andrićeva teksta na njemački jezik, koji su onda uneseni u Gralis-Korpus: *DAN U RIMU [EIN TAG IN ROM]*, *RATNA KNJIGA GABRIELA D’ANUNCIJA [EIN KRIEGSBUCH VON GABRIELE D’ANNUNZIO]*, *ŽENA OD SLONOVE KOSTI [DIE FRAU AUS ELFENBEIN]*.

Od drugih aktivnosti u 2010. godini treba istaći prezentaciju zbornika *ANDRIĆEV GRAČKI OPUS: KULTURNO(H)ISTORIJSKI, KNJIŽEVNI I JEZIČKI ASPEKTI: 1923–1924* u Beogradu 28. novembra 2010. u organizaciji Beogradske knjige i Prosvjetne zajednice Srbije, a takođe u Sarajevu 9. decembra 2010. u okviru međunarodnog skupa „Sarajevski filološki susreti 1: Kanonska vrijednost kao živa tradicija (M. Selimović, S. Kulenović i D. Sušić)“, koji su organizovali Bosansko filološko društvo i Filozofski fakultet u Sarajevu.

U 2010. godini rukovodilac Projekta učestvovao je na četiri naučna skupa sa referatima o stvaralaštvu Iva Andrića³: **1.** Stil Iva Andrića i Meše Selimovića („Sarajevski filološki susreti 1, Sarajevo 10. decembar 2010); **2.** Ivo Andrić i Meša Selimović: podudarnosti, sličnosti, razlike (Naučni skup u organizaciji Srpske akademije nauka i umjetnosti Republike Srpske „Meša Selimović i Skender Kulenović u srpskom jeziku i književnosti“, 27. novembra 2010); **3.** Andrićev austrougarski period (1892–1922): a) praznine u biografiji, b) stvaralaštvo – književni tekstovi, publicistika, prepiska (3. simpozijum „Austrougarski period života i stvaralaštva Iva Andrića“, Grac, 8. oktobar 2010); **4.** Jezičko-stilistička i književnoumjetnička struktura Andrićevih eseja o Njegošu (Međunarodni slavistički skup „3. Njegoševi dani“, Nikšić: Univerzitet Crne Gore – Filozofski fakultet Nikšić, Institut za jezik i književnost, Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, 2. septembar 2010).

Koordinator Projekta Arno Wonisch imao je u ovoj godini dva nastupa: **1.** Austro-Ugarska u Andrićevo doba (3. simpozijum „Austrougarski period života i stvaralaštva Iva Andrića“, Grac, 8. oktobar 2010). **2.** Präsentation des Sammelbandes *DAS GRAZER OPUS VON IVO ANDRIĆ / GRAČKI OPUS IVA ANDRIĆA* (3. simpozijum „Austrougarski period života i stvaralaštva Iva Andrića“, Grac, 8. oktobar 2010).

³Radovi rukovodioca i koordinatora Projekta objavljeni u periodu od 2010. do 2012. navedeni su u spisku literature.

Kao jedna od aktivnosti u okviru Projekta realizovana je u periodu od 25. maja do 2. juna 2010. studentska ekskurzija „Tragovima I. Andrića“ na relaciji Grac – Banjaluka – Sarajevo – Mostar – Dubrovnik – Višegrad – Beograd – Grac. Glavni organizator bio je Arno Wonisch. U ekskurziji je, pored njega i rukovodioca Projekta, učestvovalo 38 studenata.

Nakon obilaska mjesta u Gracu vezanih za Iva Andrića 24. maja (ulice Merangasse u kojoj je stanovao 1923. i 1924, prostora ispred Instituta za slavistiku, na kome se nalazi piščeva bista postavljena u okviru Projekta) grupa se uputila 25. maja u Maribor. Tu je razgledana tamnica u kojoj je Andrić bilo zatočen 1914. i 1915. godine. Uslijedio je boravak u Zagrebu. Grupu je na Filozofskom fakultetu primila dekanica Filozofskog fakulteta Zrinka Jelaska, govorila o Fakultetu i pokazala Biblioteku.⁴ Poslije toga je razgledana Bolnica milosrdnih sestara u kojoj se Andrić u svojim studentskim danima liječio.

Istog dana grupa je doputovala u Banjaluku. U zgradi Rektorata Banja-lučkog univerziteta goste je pozdravila prorektorica Valerija Šaula, dekan Filozofskog fakulteta Mladenko Sadžak i šef Odsjeka za srpski jezik i književnost Mirjana Vlajisavljević. Zatim je Predrag Lazarević održao predavanje na temu *Može li se od mržnje pobjeći?* (u kontekstu Andrićevog *PISMA IZ 1920*). Studenti su se zatim uputili, preko Jajca, u Travnik, gdje su posjetili rodnu kuću Iva Andrića. O odnosu Andrić – Travnik govorio je kustos Zavičajnog muzeja Enes Škrgo. Uveče je slijedio put za Sarajevo, gdje je grupa ostala dva dana.

Prvi dan boravka u gradu na Miljacki (27. maj) započet je posjetom Geteovom institutu, u kome je prijem organizovala direktorica Petra Raymond i njen saradnik Saša Gavrić, koji su istakli aktivnosti ove ustanove. Nakon razgledanja starog dijela grada, posebno mjesta vezanih za sarajevski atentat 1914, obavljena je posjeta Bošnjačkoj zajednici kulture Preporod, u kojoj je o Andriću lijepim riječima govorio direktor Senadin Lavić. Bošnjačke poglede na pisca iznio je Šaćir Filandra. Zatim je grupa boravila u prostorijama srpskog kulturnog društva Prosvjeta, gdje ih je pozdravila potpredsjednica Tatjana Žarković-Tafro i Milica Kajević. O odnosu Iva Andrića i srpske književnosti u Bosni i Hercegovini podnio je izlaganje pjesnik Stevan Tontić. Uveče je uslijedila posjeta Hrvatskom društvu za znanost i umjetnost, u kome je održana promocija

⁴ U aprilu i maju 2010. rukovodilac i koordinator Projekta uputili su pismo dekanima filozofskih, odnosno filoloških fakulteta u Zagrebu (5. maja Damiru Borasu), Sarajevu (20. aprila Ivu Komšiću) i Beogradu (5. maja Slobodanu Grubačiću) sa molbom da se na njihovim fakultetima održi za učesnike ekskurzije sljedeća predavanja: u Zagrebu „Ivo Andrić i hrvatska književnost“, u Sarajevu „Aktuelna jezička situacija u Bosni i Hercegovini“, u Beogradu „Ivo Andrić i srpska književnost“. Nažalost, dva dekana (Ivo Komšić i Slobodan Grubačić) nisu uopšte odgovorili. Pisma su takođe upućena nacionalnim kulturnim društvima – bošnjačkom Preporodu, hrvatskog Napretku i srpskoj Prosvjeti, na koje jedino nije reagovao Napredak (pismo je upućeno Franju Topiću).

knjige HRVATSKI POGLEDI NA ODNOS IZMEĐU HRVATSKOGA, SRPSKOGA I BOSANSKO-BOŠNJAČKOGA JEZIKA (2010, urednici Branko Tošović i Arno Wonisch).

Narednog dana, 28. maja grupa se kratko zadržala na Vrelu Bosne, a zatim se uputila u Mostar. Tu je posjetila oba univerziteta: jedan na lijevoj, a drugi na desnoj obali Neretve. Na Univerzitetu „Džemal Bijedić“ pozdrave je uputio prorektor Ibro Popić, a Elbisa Ustamujić je nastupila sa referatom „Kulturni i književni život Bošnjaka u Mostaru“. Na Sveučilištu u Mostaru goste je primio Antun Lučić sa Odsjeka za hrvatski jezik i književnost i podnio izlaganje na temu „Kulturni i književni život Hrvata u Mostaru“. Uslijedila je posjeta hercegovačkom ogranku srpskog kulturnog društva Prosvjeta, čije je sjedište u Spomen-kući književnika Vladimira Ćorovića i Aleksa Šantića. O kulturnim aspektima života Srba u Mostaru govorio je rukovodilac ogranka Ratko Pejanović.

Na putu za Dubrovnik studenti su se zadržali na izvoru Bune, gdje su obišli čuvenu dervišku tekiju, i u Počitelju (u koji je Andrić volio da svrati). Nakon kraćeg zaustavljanja u Stonu (poznatog po staroj tvrđavi) grupa je stigla u Dubrovnik, koji Andrić opisuje i spominje u više tekstova.

Sutradan, 30. maja slijedio je put u Višegrad, sa usputnim zadržavanjem u Trebinju i na Sutjesci. U Višegradu su se učesnici ekskurzije smjestili u istoimenom hotelu, gdje ih je, u velikoj sali, primio i pozdravio gradonačelnik Tomislav Popović, a takođe direktorica Turističkog saveza Višegrad Olivera Todorović. Zatim je obavljeno razgledanje grada, uz duže zadržavanje na ćupriji Mehmed-paše Sokolovića. Grupa je takođe posjetila osnovnu školu, pored mosta na Rzavu, i razred u kome je učio Ivo Andrić.

Uslijedio je 31. maja odlazak u Beograd sa kraćim boravkom u „Küsten-dorfu“ Emira Kusturice. U prijestonici Srbije grupa je posjetila Zadužbinu Ive Andrića, u kojoj je o piscu i toj ustanovi govorio Radovan Vučković (predsjednik Zadužbine), Dragan Dragojlović (upravnik) i Žaneta Đukić Perišić i Biljana Đorđević (saradnice). Poslije toga studenti su obišli Muzej Iva Andrića (u njegovom bivšem stanu). Nakon razgledanja grada upriličen je razgovor u Institutu za srpski jezik SANU, koji je otvorio vršilac dužnosti direktora Sreto Tanasić. Ekskurzija je završena u Gracu 2. juna.⁵

2. Četvrti simpozijum održan je od 6. do 8. oktobra 2011. godine na temu „Ivo Andrić – književnik i diplomat(a) u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)“. Skup je okupio 63 stručnjaka za književnost i jezik iz sedam zemalja (Austrije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Italije, Rusije i Srbije) i 17 gradova (Banjaluke, Beograda, Graca, Kragujevca, Moskve, Mostara, Nikšića, Niša, Novog Sada, Osijeka, Sarajeva, Splita, Subotice, Travnika, Visokog, Zagreba, Zenice). Izlaganja su obuhvatala tri osnovne tematske cjeline: život

⁵ Dokumentarni materijal (slike) o ovome putovanju nalazi se u Gralis Fotogaleriji (Ekskurzija-www).

Iva Andrića u periodu od 1925. do 1941, Andrićeva književna djela nastala ili objavljena u to vrijeme, jezik i stil piščevih književnih i publicističkih tekstova, kao i prepiske. Referati su se odnosili na sljedeća pitanja: 1. diplomatska aktivnost i boravak u Marselju, Parizu, Madridu, Briselu, Ženevi i Berlinu, 2. prozna i poetska djela, prije svega pripovijetke ANIKINA VREMENA, BAJRON U SINATRI, ČAŠA, ČUDO U OLOVU, DECA, ISPOVIJED, JELENA ŽENA KOJE NEMA, KOD KAZANA, LIKOVI, MARA MILOSNICA, MILA I PRELAC, MOST NA ŽEPI, NA LAĐI, NAPAST, OLUJACI, SMRT U SINANOVOJ TEKLIJI, SVADBA, TRUP, ŽEĐ i dr., 3. putopisi, zapisi, eseji (GOJA, LETEĆI NAD MOREM, NJEGOŠ KAO TRAGIČNI JUNAK KOSOVSKE MISLI, PORTUGAL, ZELENA ZEMLJA, RAZGOVOR S GOJOM, STAZE, UČITELJ LJUBOMIR, VINO i dr.), 4. stručni tekstovi (ELABORAT O ALBANJI iz 1939 i sl.), 5. prepiska (privatna i diplomatska), 6. jezičke i stilske specifičnosti. Sredstva za pripremu i organizaciju skupa izdvojio je Univerzitet Grac. Skup je pozdravio Helmut Konrad, dekan Humanističkog fakulteta. Na prijemu koji je prvog dana priredio gradonačelnik Nagl govorio je šef Poslaničkog kluba Narodnjačke paritije Peter Piffl-Perčević.

Rezultati analize u ovoj istraživačkoj fazi prezentirani su u zborniku IVO ANDRIĆ – LITERAT UND DIPLOMAT IM SCHATTEN ZWEIER WELTKRIEGE: 1925–1941. Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih bratova: 1925–1941 (Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga, 2011, 606 str.).

U 2011. godini nastavljeno je sa popunjavanjem Andrićevog elektronskog korpusa (Gralis-Korpus-www). U njegov dio „Andrić-Korpus: 1942–1945“ uneseni su svi dostupni Andrićevi književni, publicistički i naučni tekstovi, kao i privatna pisma nastala u tom razdoblju. Koordinator Projekta Arno Wonisch preveo je na njemački deset tekstova, koji su zatim uključeni u Korpus: DOGAĐAJI U BUGARSKOJ [DIE EREIGNISSE IN BULGARIEN], KAD SE MENI PLAKALO... [ALS ICH WEINEN MUSSTE ...], KRIZA FAŠIZMA – KRIZA ITALIJE [DIE KRISE DES FASCHISMUS – DIE KRISE ITALIENS], LETEĆI NA MOREM [BEIM ÜBERFLIEGEN DES MEERES], LIKOVI [BILDER], NA VAVELU I SKALKI [AUF WAWEL UND SKALK], O LETOVANJU U SLOVENIJI [ÜBER DIE SOMMERFRISCHE IN SLOWENIEN], PORTUGAL, ZELENA ZEMLJA [PORTUGAL, EIN GRÜNES LAND], STANJE U ITALIJI [DIE LAGE IN ITALIEN], ŠPANSKA STVARNOST I PRVI KORACI U NJOJ [DIE SPANISCHE REALITÄT UND DIE ERSTEN SCHRITTE IN IHR]. Osim toga Arno Wonisch je 7. aprila 2011. godine u štajerskom gradu Kapfenberg u okviru izložbe „Ivo Andrić. Europäischer Diplomat und Schriftsteller“ [Ivo Andrić. Evropski diplomata i pisac] održao predavanje na temu Ivo Andrić – Europäische Wanderungen [Ivo Andrić – evropska putovanja].

U 2011. godini rukovodilac projekta je učestvovao sa referatima na šest skupova i gostovanja: 1. Andrićevo stvaralaštvo u periodu od 1925. do 1941. godine (4. simpozijum „Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova: 1925–1941“, Grac, 6. oktobar 2011); 2. Biographie und Österreichbezug von Ivo Andrić (50-jähriges Jubiläum Literaturnobelpreis für

Ivo Andrić, Österreichische Nationalbibliothek – Österreichisch-Serbische Gesellschaft, Wien, 11. oktobar 2011); **3.** Gralis-Korpus Univerziteta u Gracu i njegov Andrićev, Ćopićev i Živkovićev potkorpus (Pozivno predavanje: Institut za srpski jezik Srpske akademije nauka i umetnosti, 26. oktobar 2011); **4.** Bog u Andrićevom stvaralaštvu do 1941. godine (VI Međunarodni naučni skup „Srpski jezik, književnost, umetnost“, Filološko-umetnički fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 29. oktobra 2011); **5.** Andrićeve strane svijeta u životu i stvaralaštvu (Naučni skup „Andrić između Istoka i Zapada“, Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, 8. decembar 2011); **6.** Razgovor o Ivu Andriću (Emisija Radio televizije Republike Srpske „Tamo daleko“, 25. decembar 2011). U periodu od 23. do 30. oktobra 2011. rukovodilac Projekta je boravio u Zaduzbini Ive Andrića i radio u Arhivu Srpske akademije nauka i umetnosti na prikupljanju građe vezane za život i stvaralaštvo Iva Andrića.

Koordinator Projekta imao je u ovoj godini jedan nastup: Gralis Andrić-Korpus za period od 1925. do 1941 (4. simpozijum „Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova: 1925–1941“, Grac, 6. oktobar 2011).

3. Peti simpozijum održan je u Višegradu od 4. do 6. oktobra 2012. i bio posvećen isključivo jednom Andrićevom djelu – romanu NA DRINI ĆUPRIJA. Skup je organizovan u saradnji sa Opštinom Višegrad. U programu je bilo oko 110 referenata iz 11 zemalja (između ostalog, iz svih država nastalih iz bivše Jugoslavije). Sa referatima su nastupila i četiri studenata Instituta za slavistiku i jedan student Instituta za prevođenje. U jednom od njihovih izlaganja predstavljena je koncepcija filma o Andriću „Riječi iz pepela“, koji se priprema u okviru Andrićevog projekta. Zavičajni muzej iz Travnika (Federacija BiH) upriličio je izložbu o piscu „Rogjen u Travniku, nadležan u Sarajevu, odrastao u Višegradu“, koja je otvorena prvog dana skupa i trajala do njegovog završetka.

Skup je održan **(a)** o Andrićevom romanu NA DRINI ĆUPRIJA (to je bio p r v i naučni skup posvećen samo jednom književnom djelu nobelovca), u kome je glavni junak, odnosno motiv stari most iz 1577, most koji je upisan u UNESCO-ovu listu svjetske kulturne baštine, **(b)** u Domu kulture, stotinjak metara dalje, izgrađen sredstvima dobijenim od prodaje pišćeve kuće u kojoj je Andrić proveo devet godina i svako jutro se budio pogledom na ćupriju Mehmed-paše Sokolovića, **(c)** pored škole koju je pohađao, **(d)** kraj Rzavskog mosta, preko koga je Andrić prelazio odlazeći u školu i koji je u više svojih djela spominjao i opisivao, **(e)** iznad galerije Doma kulture u kojoj se nalaze ostaci spomenika Ivu Andriću srušenog 1991. godine u Višegradu.

Neposredno pred početak skupa došlo je do njegove tempirane politizacije zbog čega je potrebno dati šire objašnjenje.

4. Do zakazivanja skupa u Višegradu došlo je zbog toga što je koncepcijom Projekta predviđeno da se simpozijumi iz prvog dijela (2007–2011), koji je obuhvatao četiri faze i odnosio se na tri perioda stvaralaštva (1892–1922,

1922–1923, 1925–1941), održe u Gracu a da četiri naredna posvećena najznačajnijim pišćevim djelima budu na prostoru zbivanja radnje: 5. simpozijum 2012. u Višegradu o centralnom Andrićevom tekstu – romanu NA DRINI ČUPRIJA, 6. simpozijum 2013. u Travniku o romanu TRAVNIČKA HRONIKA, 7. simpozijum 2014. u Sarajevu o romanu OMER PAŠA LATAS (u njega je trebalo uključiti i djelo iz drugog narativnog prostora – PROKLETU AVLIJU), 8. simpozijum 2015. u Beogradu o GOSPODICI. Time se željelo pokriti sva značajnija mjesta u kojima je Andrić živio: Travnik, u kome se rodio i u koji je upućen nakon zatočenja u Mariboru, Višegrad, u kome je završio osnovnu školu i proveo najranije djetinstvo (od 3. do 12. godine života), Sarajevo, u kome je ostao 12 godina, pohađao i završio gimnaziju, i Beograd, u kome je proveo najveći dio života (oko 45 godina).

U cilju realizacije ovakve koncepcije počeo sam, odmah nakon održanog 4. simpozijuma (Grac, 6.–8. oktobar 2012) paralelno raditi na tome da se 5. simpozijum održi u Višegradu, a 6. u Travniku. S tim u vezi uspostavio sam kontakte sa Opštinom Višegrad i sa dvije ustanove u Travniku.

5. Smještaj za učesnike simpozijuma je bio ugovoren u aprilu 2012. u hotelu Višegrad, u tri motela Anika, Aura i Tomix te, nešto kasnije, u bungalovima Hidroelektrane Višegrad. Onima kojima nisu odgovarali ti smještajni kapaciteti (a oni su bili sasvim dovoljni) mogli su da dobiju informaciju o svim mogućnostima noćenja i boravka u Višegrada na web-stranici Turističke organizacije toga grada.

Da bih se dobro pripremio 5. simpozijum, boravio sam u Višegradu 12. i 13. aprila 2012. godine i imao susret sa gradonačelnikom opštine Tomislavom Popovićem. U razgovoru sam ga zamolio da preporuči objekte za smještaj učesnika (prema do tada prispjelim procjenama bilo je potrebno obezbijediti 70–80 mjesta). On mi je predložio jedan hotel („Višegrad“) i tri motela („Aura“, „Anika“ i „Tomix“), dao kola i vozača kako bih posjetio te objekte i povezo se sa njihovim vlasnicima. U ta dva dana stupio sam u direktni kontakt sa rukovodstvom navedenih objekata i dogovorio se o tome da u njima budu smješteni učesnici skupa. Osim toga, predsjednik Opštine je obećao da će zamoliti direktora Hidrocentrale da izdvoji 20 mjesta u njegovim bungalovima. Time je problem sa smještajem bio riješen pa sam 1. maja 2012. godine napisao e-mail ne samo referentima nego i svim onima koji su do tada učestvovali na simpozijumima (dakle svim prijavljenim na Projekat). U tekstu je stajalo:

Poštovana koleginice!

Poštovani kolega!

U vezi s(a) održavanjem 5. simpozij(um)a o romanu NA DRINI ČUPRIJA želio/želeo bih Vas obav(ij)estiti da je anketa o učešću/sudjelovanju na ovome skupu danas zaključena.

Od 119 prijavljenih referenata u anketi je učestovalo/sudjelovalo 117 (jedna kolegi/ni/ca je bila spr/ij/ečena da popuni upitnik zbog bolničkog l/ij/ečenja, a druga se nije odazvala ni na jednu našu poruku, od ukupno tri).

Rezultati su sljedeći:

a) učešće/sudjelovanje je potvrdilo 117, i to:

89 direktno učešće/sudjelovanje (dolazak u Višegrad),

28 indirektno učešće/sudjelovanje (nastup iz mjesta boravka izvan Višegrada, on-line, preko Skype),

b) rezervacija sm(j)estaja je potrebna za 74 izlagača.

Onima koji su se odlučili za i n d i r e k t n o / u č e š ć e uputiću /uputit ću na vr(ij)eme dodatne informacije.

Što se tiče d i r e k t n o g u č e š ć a / s u d j e l o v a n j a , tokom/tijekom boravka u Višegradu 12. aprila/travnja 2012. dogovorio sam sm(j)estaj u hotelu „Višegrad“, motelu „Aura“, apartmanima „Anika“ i motelu „Tomix“. Stoga bih Vas zamolio da stupite u kontakt sa navedenim hotelima/motelima i izvršite rezervaciju za onoliko dana koliko planirate da budete u Višegradu. Putne i hotelske/motelske troškove snose sami učesnici/sudionici skupa.

Dan dolaska je 3. oktobar/listopad, a dan odlaska 7. oktobar/listopad 2012.

Evo osnovnih podataka o smještaju:

1. hotel „Višegrad“

Trg palih boraca bb

+387 58 620 710

hotelvisegrad@hotmail.rs

6 soba 2+1, 6 dvokrevetnih soba, 3 trokrevetne sobe, 4 apartmana
noćenje sa doručkom u jednokrevetnoj sobi 23,5 €

2. motel „Aura“

Gavrila Principa bb

+387 58 631 021

www.auramotel.com

auravgr@teol.net

5 dvokrevetnih soba sa odvojenim ležajima

3 jednokrevetne sobe sa francuskim ležajima

1 dvosobni apartman sa veliki francuskim ležajem

c(ij)ena jednokreventne sobe 21 €

3. motel „Anika“ (formalni naziv: Kafana „Anika“)

Ive Andrića 36

+387 65 263 758

http://www.apartmani-anika.com

4 trokrevetne sobe (55 € za tri osobe, 17,5 za jednu osobu)

kafanaanika@gmail.com

4. motel „Tomix“

18 ležajeva

Dobrun bb

+387 58 612 110

+387 65 545 239

motel.tomix@gmail.com

16 ležaja (4 trokrevetne sobe)

Vi, naravno, možete da sami tražite i nalazite drugi odgovarajući sm(j)estaj. S tim u vezi preporučujem stranicu OFICIJELNA PREZENTACIJA TURISTIČKE ORGANIZACIJE VIŠEGRAD:

<http://www.visegradturizam.com/smestaj.php?PHPSESSID=53627bf3639cab0615b9bca09d7291da>.

Pošto je hotelski/motelski potencijal Višegrada dosta ograničen, zamolio bih Vas da već narednih dana izvršite rezervaciju. Ukoliko budu potrebi dodatni kapaciteti, spreman sam da stupim u kontakt sa Višegradom.

Da bismo imali potpuni uvid u ovaj postupak, molio bih Vas da istoga dana kada dobijete potvrdu o rezervaciji unesete odgovarajuće podatke u **Gralis-Anketari-um**:

http://143.50.30.39/~rotho/netzfrage/umfrage.php?name=Smjestaj_u_Visegradu_2012

3. Sam rad Simpozij(um)a odvijace se u hotelu „Višegrad“ i biće pod(ij)eljen u dv(ij)e sekcije – književnu i jezičku.

4. Tokom/tijekom simpozij(um)a predviđeno je razgledanje Višegrada, obilazak njegove okoline, posebno onih m(j)esta koja su direktno vezana za radnju romana NA DRINI ČUPRIJA.

Srdačan pozdrav!

Branko Tošović

Od tada pa do početka skupa osim hotela Višegrad i triju motela (Aura, Anika i Tomix) nisam uspostavilo nikakve kontakte sa bilo kojim drugim smještajnim kapacitetom.⁶

6. Pred sam skup pokrenuto je sa jedne strane pitanje odavanja počasti civilnim žrtvama. Naime, u četvrtak 27. septembra 2012. Bakira Hasečić, predsjednica Udruženja „Žena – žrtava rata“ iz Sarajeva uputila je dva puta (14,08 i 14,19) Institutu za slavistiku e-mail (na više adresa), koji počinje ovako:

Poštovani, Putem medija smo saznali da početkom oktobra u Višegradu Institut za slavistiku univerziteta u Gracu, u saradnji sa Opštinom Višegrad organizuje međunarodni simpozij o Ivi Andriću. Ovim putem vam se obraćamo sa molbom da se tokom konferencije prisjetite i odate počast civilima koji su proteklom ratu ubijeni u Višegradu.

U nastavku je slijedilo:

Banja „Vilina Vlas“, koja se nalazi na spisku mjesta koje preporučujete učesnicima konferencije, je tokom ljeta 1992 godine pretvorena u najveći logor za žene. Oko 200 žena je tu bilo zatočeno i izloženo najtežim mogućim mučenjima, uključujući silovanja, seksualna zlostavljanja, te ubistva. Samo pet žena je preživjelo to što se tamo dešavalo. Za većinom tijela ubijenih do danas se traga. Svaki dio tog hotela je bio mučilište i o tome možete naći svjedočenja u haškim dokumentima. [...]

⁶ To se posebno odnosi na dva objekta koji su na različit način markirani – jedan (hotel) politički zbog događaja u nedavnoj prošlosti, a drugi (motel) zbog lošeg glasa (incidenata sa gostima).

Sutradan 28. 9. stigla su od iste osobe tri identična e-maila u istom trenutku (15,21) u kome je kao Predmet poruke pisalo *Pozdrav*, a u sadržaju je stajala samo jedna rečenica: „Ugodan Vam boravak u najzlogasnijem logoru Hotel Vilina vlas RECEPCIJA 1992“. Narednog dana 30. 9. (nedjelja) 2012. je Armin Karabašić iz Udruženja „Žene žrtve rata“ ponovio pismo Bakire Hasečić (00,21). Slijedilo je istog dana dodatno slanje datog teksta od strane Hamdije Draganovića (hdraganovic@gmail.com), „bivšeg logoraša srpskih logora sa područja opštine Prijedor: Keraterm, Omarska i Manjača“, Suada Bejtovića (suadbejtovic@live.com, 30. 9. 2012, 11,14) u ime Udruženja kulture BiH Norveške, Suade Ramić (suada80ramic@web.de, 30. 9. 2012, 11,47), koja je kao predmet poruke navela: *pismo Cuvari Omarske*, u sadržaju poruke napisala samo: *Mislim da ćete ovaj dopis uzeti u razmatranje*, a u prilogu: *Stop Genocide Denial.docx*. Tu se takođe ponavlja sadržaj iz pisma Bakire Hasečić. Lejla Džemović (lejla.kljuc@gmail.com) poslala je 30. 9. 2012 u 13,38 sljedeći tekst:

Prije svega zelim da vam uputim veliki pozdrav!Vjerujem da ste već upoznati sa našim zahtjevima,a u povodu ove vase konferencije posvecene djelima Ive Andrića..ja necu puno duljiti,nego cu vas lijepo zamoliti da postupite onako kako bi bilo ljudski i dostojanstveno..jer Visegradske zrtve zaslužuju,naravno kao i sve ostale zrtve..pomen..a ucinite to,jer ne samo zbog nas koji to trazimo..nego i radi naseg nobelovca Ive Andrića,jer njega su svi citali i citaju i dan danas!Ne dozvolite da na lik i djelo ovog velikana,padne i jedna mrlja jer je on iznad svega bio jedan pravi velikan,bas velikan u pravom smislu rijeci i mislim da ni on ne bi propustio ovakvo nesto..da ne oda pocast svim nevinim zrtvama svog grada Visegrada..unaprijed HVALA

Gotovo sve što sam putem elektronske pošte dobijao predstavljalo je ponavljanje teksta Bakire Hasečić. Poruke su upućivane na adresu Instituta za slavistiku, njegovih članova, dekana i prorektorice.⁷ Većina onih koji su se javljali samo je, izgleda, čula ili načula (bez provjere) da se skup održava u Vilinoj Vlasi, što se onda prenosilo na pojedine portale. Tako je u Sandzak.Info Hikmet Karčić dao ovakav naslov: *Simpozijum u logoru za silovanje: Andrić na mestu zločina*.

Pošto se inicijalno pismo odnosilo na Institut za slavistiku Univerziteta u Gracu i bilo upućeno rukovodstvu (renate.hanse-kokorus@uni-graz.at, sekretariat.slawistik@uni-graz.at, institutsleitung.slawistik@uni-graz.at) te neposrednim organizatorima iz Graza (branko.tosovic@uni-graz.at, arno.wonisch@uni-graz.at), neophodno je bilo u okviru samog Instituta zauzeti zajedničku pozici-

⁷ Rukovodstvo Instituta prosljedilo mi je još pet reagovanja koje su samo oni dobili: Armine Omerike, sa Rur-Univerziteta u Bogumu (3. 10. 2012 u 10,48), Edine Matošević (3. 10. 2012 u 9,42; edina.matosh@gmail.com), Željka Grahovca, književnika iz Zenice (2. 10. 2012 u 20,01; zgrahovac55@gmail.com) nekog Admira (2. 10. 2012 u 11,50; daduli@gmail.com) i Hans-Jürgena Hilbiga (3. 10. 2012 u 11,20; Hans-Juer-gen.H@gmx.de).

ju. Sa svoje strane, s tim u vezi, nisam mogao ništa preduzeti jer je direktorica Instituta bila odsutna a na jedan moj e-mail poslat 27. 9. 2012. u 10,34 dobio sam od direktorice u istom trenutku automatski odgovor: *Od 1. oktobra biću opet dostupna i rado ću odgovoriti na Vaš e-mail. Mnogo hvala*⁸ Dakle, trebalo je čekati do ponedjeljak 1. oktobra. Međutim, ja sam već u nedjelju 30. septembra otputovao avionom za Sarajevo, a onda za Višegrad. Stvar je otežana i činjenica što u hotelu „Višegrad“, gdje sam odsjeo, nije bilo u mojoj sobi internet veze pa sam u ponedjeljak 1. oktobra dosta vremena izgubio u traženju načina da taj problem riješim. Direktorica se tek u utorak 2. oktobra 2012. u 22,08 javila e-mailom kolegi Wonischu i meni a u vezi sa pismom Bakire Hasečić, nazivajući velikom greškom stavljanje „jednog hotela u listi za noćenje koji je internacionalno poznat po ratnim zločinima i silovanjima u različitim sudskim procesima (između ostalog u Hagu) je tematiziran i u Bosni važi kao sinonim za silovanja/nasilje“.⁹ Ona je takođe napisala:

Što se tiče organizacije, molila bih za javnu korekciju početka konferencije: za organizaciju nije Institut odgovoran, ja kao rukovodilac Instituta sa tim nemam ništa. Organizacija se nalazi u individualnoj odgovornosti.¹⁰

Na ovo sam joj odgovorio isto več (2. 10. 2012) u 22,22:

Draga Renate!

Ako otvoriš moj e-mail poslat 01. 05. 2012. godine u 00:00 poslat svim uesnicima 5. Simpozijuma, pa i tebi, vidjeces da se Vilina Vlas **ne nalazi na spisku hotela predviđenih za smjestaj.**

U tome e-mailu nabrojao sam sljedece kapacitete:

1. hotel Visegrad,
2. motel Aura,
3. motel Anika,
4. motel Tomix.

Uz to sam preporucio da se u vezi sa smjestajem uesnici obrate, ako treba, Turistickoj organizaciji Visegrada.

Dakle, **za smjestaj uesnika 5. Andricevog simpozijuma nije bio predvidjen smjestaj u Vilinoj Vlasi.**

U vezi sa svim ovim molio bih te da pazljivo procitas moj e-mail od 01.05.2012.

Srdacan pozdrav! Branko

⁸ „Am 1. Oktober bin ich wieder erreichbar und beantworte dann gern Ihre Email. Vielen Dank“

⁹ „Ein Hotel in die Übernachtungsliste zu nehmen, das international für Kriegsverbrechen und Vergewaltigungen bekannt ist, in verschiedenen Gerichtsverfahren (u.a. Haag) thematisiert wurde und in Bosnien als Synonym für die Vergewaltigungen gilt, war sicher ein großer Fehler.“

¹⁰ Was die Organisation angeht, so bitte ich um öffentliche Korrektur zu Beginn der KOnferenz: Für die Organisation ist nicht das Institut verantwortlich, ich als Institutsleiterin war damit nicht befasst. Die Organisation ist personell zu verantworten. Es geht nicht, einfach Programme zu entwerfen, die so grobe Fehler enthalten.

Dakle, direktorica Instituta je već 2. oktobra dobila informaciju o tome da nije ugovoren nikakav smještaj učesnika u Vilinoj Vlasi. Iz prepiske direktorice sa dekanatom i rektoratom koja mi je prosljeđena (ne znam da li samo selektivno) vidi se da ona nigdje ne navodi da je primila informaciju od mene o tome da je ugovoren smještaj samo u četiri objekta: hotelu Višegrad i motelima Anika, Aura i Tomix. Iz meni dostupne prepiske kolegice Renate Hansen-Kokoruš sa dekanom i rektorom dobija se utisak o svjesno prećutoj informaciji. Osim toga, nije mi poznato da su o njoj obaviješteni oni koji su se putem e-maila obraćali. Međutim, istican je link u Gralisu na Vilinu Vlas, iako se jasno vidjelo da on upućuje na „Oficijelnu prezentaciju Turističke organizacije Višegrada“ (visegradturisam.com), odnosno na sve njegove hotelske kapacitete. Iz ove dvije činjenice dobija se utisak da direktorici nije odgovaralo da se problem odmah riješi. U politizaciji 5. Andrićevog simpozijuma link je služio, izgleda, kao povod za obračunavanja sa Andrićevom pozicijom, rukovodiocem Projekta, organizatorima i samim skupom.

Link koji se navodio kao jedini argument za započinjanje prave kampanje protiv skupa nije valjan iz sljedećih razloga. Prvo, svi izlagači i prijavljeni na Projekat, imali su datu internet-adresu Turističke organizacije Višegrada još od 1. maja 2012, ali do samog početka skupa niko nije stavio bilo kakvu primjedbu, napomenu ili bar sugestiju da nešto nije u redu. Posebno je indikativno da nijedan saradnik na Projektu i referent na skupu iz redova Bošnjaka uopšte reagovao ili bar nagovijestio problematičnost linka, vjerovatno jer su od mene dobili tačnu i preciznu informaciju da sam ugovorio smještaj samo u četiri objekta: u jednom hotelu (Višegrad) i tri motela (Aura, Anika i Tomix),¹¹ a da sporni hotel, a tačnije banja, lječilište (Vilina Vlas) uopšte nisam spomenuo. Drugo, direktorica je od 1. maja 2012. imala svu informaciju o ugovorenim smještajnim kapacitetima i uopšte o mogućnosti smještaja u tome malom mjestu, imala je dakle sve ono što su svi drugi referenti i prijavljeni na Projekat dobijali od mene. Treće, još u julu svi oni kojima sam se obratio mogli su ući preko Gralisa na zvaničnu stranicu Turističke organizacije Višegrada, jedine organizacije koja je tada davala cjelovitu informaciju o vrlo ograničenim smještajnim mogućnostima toga grada. I uopšte, niko od onih koji su dobili informaciju o onome šta Turistička organizacija Višegrada na svojoj zvaničnoj stranici nudi kao smještajni kapacitet: 1) referenti (od 1. maja 2012), 2) prijavljeni na Projekat (koji su uvijek dobijali najnovije informacije o aktivnostima u okviru Projekta bez obzira na to da li su se za njih prijavili ili nisu) – od 1. maja 2012, 3) direktorica Instituta za slavistiku – od 1. maja 2012, 4) studenti i članovi Instituta za slavistiku (28. septembra 2012), 5) rukovodilac Centra za jugoistočnu Evropu (19. jula 2012), 6) dekan Humanističkog fakulteta (19. jula 2012), 7) prorektori Univerziteta „Karl Franc“ (19. jula 2012), 8) rektorica (19.

¹¹ Kasnije je to urađeno i za bungalove Hidroelektrane Višegrad.

jula 2012) nije intervenisao sugestijom, prijedlogom, primjedbom, molbom... i ukazao na mogući problem, grešku ili nekorektnost. Da je neko bilo kako reagovao, ja bih odmah veoma brzo stvar riješio.

U vezi sa odavanjem počasti žrtvama rata samo jedne zaraćene strane načelnik Opštine mi je stavio do znanja da ukoliko prije početka skupa preduzmem bilo šta u tom smislu, on neće dozvoliti da se simpozijum počne a ako to uradim tokom skupa, on će ga prekinuti. Moj kompromisni prijedlog upućen e-mailom direktorici Instituta za slavistiku 3. oktobra 2012. da odamo počast žrtvama i sa jedne i sa druge strane:

U vezi sa vijencem predlazem da **i s t o t a k o** polozimo vijenac u Starom Brodu u kome je 1942. godine pobijeno oko 6.000 srpskih žena, djece i staraca (3. 10. 2012).¹²

Renate Hansen Kokoruš nije prihvatila, što je od strane domaćina shvaćeno da rukovodilac Instituta bira žrtve kojima će odati počast i da se opredjeljuje samo za jednu stranu. To je rukovodstvo opštine smatralo uznemiravajućim za područje na kome se održava skup, pogotovo zbog činjenice što su za nedjelju 7. oktobra u čitavoj BiH zakazani izbori za lokalnu upravu, a aktuelni gradonačelnik je bio jedan od dva kandidata za čelnu poziciju Višegrada. Iz tih razloga je došlo pred sam početak skupa 4. 10. 2012. do dužeg razgovora između načelnika Opštine i direktorice Instituta pa je otvaranje bilo odloženo punih 30 minuta. Predsjednika Opštine i direktoricu Instituta molio sam da nađu neki kompromis kako bi simpozijum počeo i bio održan. Nakon dužeg iščekivanja obaviješten sam da su se dogovorili da nijedno od njih ne nastupi na otvaranju skupa (direktorica je kasnije imala referat u sekciji za književnost od koga je, kako kažu, demonstrativno odustala). Načelnik Opštine ne samo da, kao domaćin, nije pozdravio skup, nego nije prisustvovao ni prijemu koji je u pauzi bio priredio i zbog koga je, između ostalog, došao. On se takođe nije pojavio na zatvaranju skupa niti se na bilo koji način obratio učesnicima. Otputovao sam iz Višegrada a da se sa njim uopšte nisam ni vidio.

Direktorica Instituta učinila je gest pažnje u odnosu na civilne žrtve samo jedne strane time što je, prema njenim informacijama, posjetila groblje Stražište (u njenom e-mailu upućenom rektorici i dekanu piše *Stratište*). Nažalost, nijednim svojim potezom nije drugoj strani pokazala da je spremna isto učiniti u odnosu na njene civilne žrtve, kojih je, prema informacijama domaćina skupa, bilo na više mjesta datoga područja.

Problem je za domaćina postao tim veći što je direktorica Instituta kazala da je „došla po zadatku sa Univerziteta“ iz čega je domaćin stekao utisak da je

¹² Im Zusammenhang mit dem Kranz schlage ich vor, dass wir **ebenso** einen Kranz in Stari Brod niederlegen, wo 1942 rund 6.000 serbische Frauen, Kinder und alte Menschen getötet wurden (3. 10. 2012)

Univerzitet „Karl Franc“ odlučio da oda počast civilnim žrtvama samo jedne strane, a da ga uopšte ne interesuju njegove žrtve.

Da je informacija o odavanju počasti samo žrtvama sa bošnjačke strane dospjela u srpske medije, vjerovatno bi nastao pravi skandal, koji bi se negativno odrazio na ugled Univerziteta „Kar Franc“ na području koja oni pokrivaju. Za davanje takve informacije jedna od prilika je bila dan uoči skupa (3. 10. 2012) kada sam u učionici u kojoj je Andrić pohađao osnovnu školu, zajedno sa dgradonačelnikom, održao konferenciju za štampu na kojoj sam, međutim, i s k l j u č i v o govorio o Ivu Andriću, njegovom boravku u Gracu, romanu NA DRINI ČUPRIJA, značaju Andrićevog projekta i 5. simpozijuma. Ni prije, ni tokom simpozijuma nisam se oglasio u sredstvima informisanja u vezi sa politizacijom skupa, niti sam dao bilo kakvu informaciju takve vrste jer mi je osnovni cilj bio da se simpozijum održi, da se naučni skup maksimalno depolitizuje i da protekne kako je predviđeno, što je, na veliko zadovoljstvo svih učesnika, i bilo (prvo moje oglašavanje došlo je nakon skupa u pismu koje sam uputio 8. 10. 2012. rektoru Univerziteta „Karl Franc“ i dekanu Humanističkog fakulteta).

7. Pored zločina nad civilnim stanovništvom postoje i zločini nad kulturnom baštinom. Jedan takav pokušaj desio se u nedavnoj prošlosti i to upravo u samome Višegradu početkom 1992. godine i to na dva objekta, pri čemu je jedan bio uništen, a drugi je pokušao da bude uništen. Naime, 1. jula 1991. godine na Trgu oslobođenja u Višegradu je pred filmskom kamerom srušen spomenik (bista) Ivu Andriću. Kasnije je (13. aprila 1992) isti počinilac izvršio svojevrstan „atentat“ na most opisan u romanu NA DRINI ČUPRIJA: pustio je vodu iz jezera Hidroelektrane „Višegrad“ na rijeci Drini pa je protok od 6.000 m³ u sekundi izazvao ogromne materijalne štete (srušen je jedan most i dvadesetak stambenih zgrada, poplavljen veći dio grada, oštećeni putevi i sl.), praćene ljudskim žrtvama. Jedan od ciljeva bilo je rušenje čuvene ćuprije iz 1577. godine, što je sam počinilac priznao u jednom intervjuu: „Trebalo je tada da voda odnese i Most Mehmed-paše Sokolovića“ (cit. prema informaciji na sajtu <http://www.hrvatska-rijec.com> od 10. ožujka 2012). Ukoliko nije postojala želja da se oda počast civilnim žrtvama i druge strane, onda se bar moglo na mjestu sa bustom Iva Andrića (odmah pokraj mosta), recimo, položiti cvijeće. Svakom profesoru koji predaje kulturu i književnost ovih prostora zaista bi odgovarala takva osuda nasilja nad kulturnim dobrima, posebno u kontekstu činjenice da je pomenuti akter u istom intervjuu kazao i ovo: „Ako se ikada vratim u Višegrad, ponovo ću srušiti bistu Ive Andrića, jer mu nije mjesto na zadužbini Mehmed-paše Sokolovića“.¹³

Most u Višegradu je izdržao pokušaj nasilja nad kulturnim dobrom, potvrdivši Andrićev lajtmotiv iz romana NA DRINI ČUPRIJA:

¹³ Ovu sliku nadopunjuje i činjenica da je 1991. Biblioteka „Ivo Andrić“ nasilno iseljena iz svojih prostorija.

a) *A smisao i suština njegovog postojanja kao da su bili u njegovoj stalnosti. Njegova svetla linija u sklopu kasabe nije se menjala kao ni profil okolnih planina na nebu. U nizu mena i brzom ocvetavanju ljudskih naraštaja, on je ostajao nepromenjen kao i voda koja prolazi ispod njega. Staro je, prirodno, i on, ali na jednoj vremenskoj skali koja je mnogo šira ne samo od dužine ljudskog veka nego i od trajanja čitavog niza naraštaja, toliko šira da se okom to starenje nije moglo da primeti. Njegov vek je, iako smrtan po sebi, ličio na večnost, jer mu je kraj bio nedogledan.*

b) *Ali on je stajao još isti onakav kakvog ga je video veliki vezir pred unutarnjim pogledom sklopljenih očiju i kakvog ga je ostvario njegov neimar: moćan, lep i trajan, iznad svih promena.*

ali neke druge takve građevine nisu, nažalost. Recimo, stari most u Mostaru je srušen, oko njega su počinjeni zločini i s jedne i s druge strane, ali niko, koliko znam, sada ne dovodi u pitanje održavanje naučnih skupova u tome gradu. A politizira se 5. simpozijum u okviru Projekta „Andrić-Initiative“ koji je održan o romanu u kome je opisan čuveni most iz 1577, most – kulturna baština UNESCO-a.

Na skupu je jedna od centralnih tema bio problem nasilja, zla, zločina i genocida u tumačenju Iva Andrića. Tome se prišlo kroz tumačenje opisa koje daje Ivo Andrić u romanu NA DRINI ČUPRIJA. U diskusijama se nametao zaključak da zločine ne treba osuđivati selektivno a da se zločinci bilo koje vjere i nacije moraju proganjati i kažnjavati. U nastupima nekih od izlagača, kao jednog kolege iz Poljske, eksplicitno su osuđeni svi zločini na području Višegrada ali sa obiju strana, što je naišlo na razumijevanje i odobravanje prisutnih. Na skupu se itekako govorilo i o zločinima, i u zlu, i nasilju, ali se govorilo u kontekstu romana NA DRINI ČUPRIJA. Diskusije su bile vrlo plodne, ali nijedna nije izašla izvan okvira korektnosti, pogotovo nije bilo konfrontacije na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, iako je među izlagačima bilo i Bošnjaka, i Hrvata, i Srba (da ne spominjem druge nacije). A ja sam u uvodnoj riječi rekao, između ostalog, i ovo:

Ako bi trebalo da se izdvoji jedan dominantan parametar u piščevom viđenju grada oko ćuprije [Višegrada] – njegov položaj i ukoliko bi se u jednoj riječi moralo kazati kakav je on u Andrićevom stvaralaštvu, kazali bismo: nesrećan, odnosno (da dodamo Andrićevu riječ za oznaku gradova): to je *nesrećna varoš*. Zašto? Zato što se nalazio na vrlo nezgodnom prostoru: na mjestu gdje se ukrštaju i sukobljavaju civilizacije, dodiruje Istok i Zapad, konfrontiraju nacije i vjere, sudaraju imperije, države i regije. Višegrad je stoga, prema Andrićevom pripovijedanju, vrlo rijetko znao sastaviti, koliko-toliko, duži period mira i spokojstva. Pošto su se tu oko ćuprije dvije imperije, iako u fazi dotrajavanja, sukobljavale na svim frontovima, a vjerski i nacionalno izmiješano stanovništvo guralo u njihov procijep, dolazilo je do teških sukoba, strašnog nasilja, ispoljavanja mržnje i netolerancije. Čuprija je od svog stvaranja bila svjedok mnogobrojnih oblika nasilja. Andrić ne bježi od toga da zločine maksimalno vjerno dočara i tako snažno da se ponekad koža ježi. A ovo čini, između ostalog, da bi pokazao koliko zlo može biti jako i da bi dao svoj doprinos borbi protiv njega. Andrićevo osnovno sredstvo u tome je ono što je prvi

put vidio kada je u trećoj godini života došao u ovu varoš da bi se onda svako jutro punih devet godina budio pogledom na njega – na taj most. I on je Andrićev centralni motiv. Zlo je rušilo mostove među ljudima, zlo i mržnja su na njima činilo zločine. Iz pišćevih tekstova izbija njihova snažna osuda, među ljudima. Andrić je želio da mostovi budu samo ono zbog čega su sagrađeni – da spajaju, a ne da razdvajaju. U vezi sa takvim Andrićevim stavovima željeli bismo da i ovaj naš simpozijum ugradi bar jedan kamen u most zbližavanja, a posebno u narušene i pokidane veze između jedne i druge obale Drine, između Bosne i Srbije, Istoka i Zapada, između svih naroda i vjera na ovom području. Uvjereni smo da (1) velika, snažna i mudra misao Iva Andrića i (2) naše tolerantno, argumentovano i odgovorno proučavanja stvaralaštva velikog umjetnika može pomoći u premošćavanju svega onoga što razdvaja i može da razdvaja. Ako i ovaj skup dadne jedan takav doprinos, znaćće da se nismo uzalud trudili.

8. Značajan rezultat skupa je u tome što je jedna ustanova iz Federacije Bosne i Hercegovine – Zavičajni muzej Travnika priredio izložbu o Andriću, čime je pokazano da dva entiteta mogu sasvim normalno sarađivati na kulturnom planu. Predstavnik muzeja je otvorio izložbu, podnio lijepo primljeno izlaganje i ostao do kraja skupa.

Za Univerzitet Grac posebno važno je što su na njemu referate podnijeli studenti Instituta za slavistiku i Instituta za prevođenje i što je na skupu prezentirana koncepcija filma *RIJEČI IZ PEPELA* (o čemu je 21. juna 2012. godine potpisan ugovor između autora i rukovodioca projekta „Andrić-Initiative: Ivo Andrić u evropskom kontekstu“, a 20. jula 2012. zadužbina Ive Andrića u Beogradu, kao nosilac autorskih prava, prihvatila ovu inicijativu). Izlaganja gračkih studenata, a posebno prezentacija koncepcije filma izazvala su pažnju i bila pozdravljena zbog činjenice što su u Projekat i 5. Simpozijum aktivno uključeni i sami studenti. Za sve gračke studente (njih šest) bio je obezbijeđen besplatan smještaj u bungalovima Hidrocentrale Višegrad, a prorektor Univerziteta odobrio je 300,00 evra za pokrivanje njihovih troškova boravka.

Vrijednost simpozijuma leži i u činjenici što su referati pripremani na materijalu Gralis-Korpusa, u čiji je razvoj FWF-Fond i Univerzitet uložili značajna finansijska sredstva (oko 100.000 evra), a fakultetski Centar za modelovanje informacije u humanističkom sektoru još je od 2007. davao, i daje, značajan doprinos njegovoj realizaciji. Nigdje osim u Gralis-Korpusu ne postoje tekstovi Iva Andrića – razvrstani po hronološkim fazama projekta „Andrić-Initiative“ – u kojima se može pretraživati kulturološka, književna, jezička i stil-ska komponenta u njegovom stvaralaštvu. Nigdje drugo ne mogu se paralelno dobijati izvodi iz Andrićevih djela. Referentima na 5. simpozijumu omogućeno je da se pomoću Gralis-Korpusa pretražuju ne samo originalni tekst nego zajedno ili odvojeno original i šest njegovih jezičkih verzija: njemačka, ruska, bugarska, makedonska i slovenačka. Zahvaljujući univerzitetskoj infrastrukturi u obliku Gralis-Korpusa može na najsavremeniji način da proučava najveći pisac jugoistočne Evrope. Ako se doda i činjenica da Gralis – Lingvistički portal

Univerziteta u Gracu (zvanični naziv), koji je prethodne godine obilježio jubilej – 10 godina postojanja, predstavlja osnovnu Platformu za realizaciju Projekta i svih simpozijuma, pa i ovog posljednjeg, može se shvatiti koliko sve ovo doprinosi afirmaciji Univerziteta, Fakulteta i Instituta za slavistiku.

Važan doprinos daće i zbornik sa 5. simpozijuma o romanu NA DRINI ČUPRIJE sa oko sedamdeset radova iz istorije, kulture, književnost, jezika i stila. To će biti i sedma publikacija u okviru ovog projekta, pored ranije obavljenih: 2008/1: Der Nobelpreisträger Ivo Andrić in Graz / Nobelovac Ivo Andrić u Gracu. 634 S./s.; 2009/2: Ivo Andrić: Graz – Österreich – Europa (Grac – Austrija – Evropa). 286 S./s.; 2010/3: Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924). 535 S./s.; 2011/4: Die k. u. k. Periode in Leben und Schaffen von Ivo Andrić (1892–1922) / Austrougarski period u životu i djelu Iva Andrića (1892–1922). 761 S./s.; 2012/5: Ivo Andrić – Literat und Diplomat im Schatten zweier Weltkriege (1925–1941) / Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941); Andrić-Initiative 2010: Ivo Andrić im Europäischen Kontext (Graz, 2008–2015): Konzeption, Tätigkeit, Ergebnisse. 117 S./s.

Vrijednost 5. simpozijuma leži i u tome što odustajanja gotovo da nije ni bilo¹⁴ i što se radilo puna tri dana od 8,20 do 20,30. Ni na jednom skupu koji sam do sada održao na Univerzitetu u Gracu od 1996 (a bilo je desetak) nije bilo tako nabijen i sadržajan program. Sama činjenica da se posljednjeg dana (u subotu), kada se obično broj učesnika smanjuje, radilo skoro do 21 sat, dovoljno govori za sebe. U referatima koji su držani direktno i indirektno (putem Skype) i diskusijama o njima nije bilo ni jednog jedinog incidenta ili konfliktne situacije. Referenti različite nacionalnosti, vjere i regionalne pripadnosti dali su niz izjava sredstvima informacijama, a Radio BH1 (zajednički za čitavu BiH), Hrvatska televizija i Televizija republike Srpske napravili na osnovu izjava referenata posebne priloge.

9. Budući da na Univerzitetu „Karl Franc“, a pogotovo u Institutu za slavistiku, studiraju mladi iz nacija sa svih područja ratom zahvaćenih oblasti (Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Srbije), u takvoj sredini trebalo bi zauzimati takvu poziciju koja se ne bi mogla ocijeniti ili protumačiti kao pristrasna, jednostrana, tendenciozna ili provokativna. Za grački univerzitet bitno je da gaji normalne odnose sa svim regijama bivše Jugoslavije i da pri tome ne dovede u pitanje objektivnost i nepristranost. Pošto Univerzitet Grac ima kao jedno od značajnih težišta, odnosno orijentaciju jugoistočnu Evropu, vrlo je važno imati korektnu poziciju prema svima onima koji se na ovome području nalaze. Odgovornost je velika i zbog činjenice da Univerzitet u Gracu njeguje partnerske odnose sa tri univerziteta – Beogradskim, Novosadskim i Sarajevskim. Ako se osuđuje neki zločin u navedenoj regiji, onda ne treba prilaziti

¹⁴ Renate Hansen-Kokoruš nije htjela da pročitala svoj referat.

tome selektivno, birajući ili favorizujući samo jednu stranu, a ignorišući drugu/druge, tačnije ako se u okviru jednog naučnog projekta traži jednostrana osuda zločina, onda to može izazivati teške posljedice. U regionu koje Andrić opisuje u svojim djelima postoje tri strane – bošnjačka, hrvatska i srpska i toj djetelini sa tri lista treba prilaziti objektivno i nepristrasno.

10. Što se tiče odavanja počasti žrtvama rata na naučnim skupovima, bio sam ovih posljednjih godina na nizu naučnih skupova u Bosni i Hercegovini (Sarajevu, Tuzli, Banjaluci) i nijedan od njih nije počinjao osudom bilo kakvih zločina, iako ih je u mjestima održavanja bilo i te kako. Ako bi se išlo po logici da se nijedan međunarodni skup ne može održati u mjestima zločina, onda, vjerovatno, ne bi bilo većeg grada u Bosni i Hercegovini koji bi za to došao u obzir. I drugo: ukoliko se u okviru jednog dugogodišnjeg međunarodnog projekta traži osuda zločina na jednom mjestu (recimo u Višegradu), onda bi to isto trebalo zahtijevati za svaki naredni (u Travniku, Sarajevu, Beogradu...). I ne samo u odnosu na naučni, već i na privredni, sportski i dr. I šta bi se onda dobilo?

Pokušaji ometanja i sprečavanja održavanja 5. simpozijuma pokazala su da je u regiji koju čini BiH, Hrvatska i Srbije vrlo teško organizovati bilo kakav skup o Andriću koji bi prošao bez pritiska sa strane i nametanja dnevno-političkih interesa, ciljeva i tema. Zbog toga se naredni skup o romanu TRAVNIČKA HRONIKA neće održati 2013. godine na licu mjesta – u Travniku (iako je rađeno na tome niz mjeseci), već u Gracu. Treba biti realan: ako jedne godine sa područja **A** dolaze negativne reakcije u odnosu na **B**, druge godine će to doći sa **B** u odnosu na **A**, **C** u odnosu na **A**, **B**... Ukoliko se uzme u obzir činjenica da nema mnogo većih mjesta u BiH koja ne bi izazvala sličnu reakciju, dolazi se u situaciju da se, zbog otpora iz jedne sredine (uopšte ga ne zanemarujući, ne smatrajući neopravdanim i ne potcjenjujući ga) ne bismo mogli da govorimo u okviru jednog međunarodnog i dugogodišnjeg istraživačkog o romanu NA DRINI ČUPRIJA u Višegradu, o romanu TRAVNIČKA HRONIKA u Travniku, o OMER-PAŠI LATASU u Sarajevu ili o GOSPOĐICI u Beogradu. Znači li to da zbog ne naučnih, već političkih ili nekih drugih razloga (koje, razumljivo, valja uvažavati ako su utemeljene) Andrićevi skupovi treba da se zakazuju izvan datog područja, recimo u austrijskom Gracu?

11. U vezi sa politizacijom 5. simpozijuma primoran sam da istaknem još nešto, iako to vrlo nerado činim: samo u posljednjih šest godina (2007–2012) organizovao sam jedanaest međunarodnih skupova (devet u Gracu i dva izvan njega) u okviru četiri istraživačka projekta: **a)** Razlike između bosanskog/bošnjačkog, hrvatskog i srpskog jezika (2006–2010, FWF-Projekat P19158–G03) – tri skupa (1. simpozijum Grac, 12–14. april 2007), 2. simpozijum (Grac, 27–29. mart 2008), 3. simpozijum (Grac, 16–18. april 2009); **b)** Andrić-Initiative: Ivo Andrić u evropskom kontekstu (2007–2015) – pet skupova: 1. simpozijum (Grac, 9–10. oktobar 2008), 2. simpozijum (Grac, 9–10. oktobar 2009), 3. simpozijum (Grac, 8–9. oktobar 2010), 4. simpozijum (Grac, 6–8. oktobar 2011), 5.

simpozijum (Grac, 4–6. oktobar 2012); **c**) Lirski, humoristički i satirički svijet Branka Ćopića (2011–2016) – dva skupa: 1. simpozijum (Banjaluka – Hašani, 8–10. septembar 2011), 2. simpozijum (Grac, 6–7. 9. 2012); **d**) Mono- i multilingvalni elektronski korpus makedonskog jezika – jedan skup: 1. simpozijum (Grac, 30.–31. mart 2012). Ni u nijedan od tih skupova nije ušla dnevna politika, iako je bilo pokušaja da se neki od njih iskoriste u politikantske i nenaučne svrhe. Posebno su bila osjetljiva tri simpozijuma u okviru pomenutog FWF-Projekta o jezičkim srpsko-hrvatsko-bošnjačkim razlikama, jer se radilo o dijalogu u Gracu predstavnika triju u ratu sukobljenih strana – Bošnjaka, Hrvata i Srba. U Grac su pozivani filolozi sviju nacija bivše Jugoslavije na naučni dijalog, a ne na političku tribinu. I to je dalo plodove – ni na jednom od održanih skupova nije bilo sukoba na nacionalnoj osnovi, naučna diskusija bila je tolerantna, ali i burna. Zbog toga je Grac postao za naučnike bivše Jugoslavije simbol okupljanja, obnavljanja narušenih kontakata i uspostavljanja novih, postao je mjesto gdje se moglo razgovarati i sporiti o svim naučnim pitanjima. Zbog toga su Institut za slavistiku, Humanistički fakultet i Univerzitet „Karl Franc“ stekli ne malu afirmaciju u jugo-istočnoj Evropi. Ako se tome doda i činjenica da je tokom šest godina (2007–2012) objavljeno u okviru FWF-Projekta devet zbornika, dvije monografije i jedna brošura, u okviru Projekta Andrić-Initiative četiri zbornika, jedna monografija i jedna brošura, u okviru Ćopićevog projekta jedan zbornik, a za potrebe navedenih projekata razrađen paralelni Gralis-Korpus za sve slovenske jezike i njemački, dobiće se sljedeći rezultat: **15** zbornika, **3** monografije, **2** brošure, **1** višejezični korpus. Tolerantni grački dijalog naučnika različitih nacija bivše Jugoslavije u rasponu od šest godina pretočen je u navedene publikacije i predat na uvid naučne javnosti. Dodao bih, da, vjerovatno, niko kao autor ovih redova nije u pomenutom vremenskom rasponu u Institutu za slavistiku toliko insistirao na depolitizaciji naučnog dijaloga o jeziku i književnosti referenata iz raznih zemalja, različitih nacija i vjera, pogotovo onih uvučenih u sasvim svježije i krvave sukobe. Jer unošenje političkih nota od strane jedne nacije izaziva reakciju druge i onda nastaje konfliktna situacija koja može dovesti do neželjenih posljedica i haosa.

Dakle, nakon tih 11 skupova, došao je 5. Andrićev simpozijum u Višegradu. Nekome je, nažalost, uspjelo da ovaj posljednji politizira i to na mjestu gdje su se gotovo svi referenti našli u najvećem broju po prvi put. Vrijeme će pokazati da li je to svjesno učinjeno, između ostalog, da se onemogućio njegovo održavanje, da se zaustavi Projekat, nanese šteta njegovom rukovodiocu, samome piscu itd.

12. Distanciranje u Višegradu direktorice Instituta od skupa učesnici su primili sa velikim čuđenjem. Još od početka organizacije skupa (ujesen 2011) pa neposredno pred njegov početak (dva dana uoči otvaranja, 2. 10. 2012) ona je dobijala (kao i svi drugi prijavljeni) informacije o organizaciji, programu, korpusu, prezentacijama i smještaju. Za referente sa kojima sam razgovarao

bilo je neshvatljivo da neko može gotovo godinu dana primati redovnu informaciju i imati permanentan uvid u to šta nudi web-stranica 5. Simpozijuma i uopšte ne reagovati, a onda dva dana pred početak izjavljivati da skup ne organizuje Institut za slavistiku, već privatno Branko Tošović i načelnik Opštine (tako mi je preneseno da je direktorica Instituta izjavila u sekciji za književnost nakon što je najavljen njen referat).¹⁵

Direktorica Instituta za slavistiku je imala, između ostalog, priliku da reaguje odmah kada je program bio gotov – 10. septembra 2012. godine. Tada sam joj, kao i drugim učesnicima i svim prijavljenim na projekt (230 adresa) uputio sljedeći e-email:

Postovana koleginice!

Postovani kolega!

Program 5. Simpozijuma o romanu Na Drini cuprija I. Andrica (Visegrad, 4–6. 10. 2012) stoji Vam od veceras na raspolaganju:

<http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/gralis/projektarium/Andric/Symposium5.html>

Srdacan pozdrav!

Branko Tosovic

Direktorica Instituta za slavistiku dobila je takođe 21. 9., kao i svi drugi referenti skupa i prijavljeni na Projekat (240 adresa), e-mail u kome sam zamolio da se sve primjedbe na program pošalju do 24. septembra 2012. godine:

Poštovana koleginice!

Poštovani kolega!

U utorak 25. septembra 2012. biće poslat u štampu **program 5. Andrićevog simpozijuma o romanu NA DRINI ČUPRIJA** (Višegrad, 4, 5. i 6. oktobar 2012).

Stoga ćemo prijedloge za izmjene, popravke i poboljšanje programa primati do ponedjeljka 24. septembra u 14.00 sati.

Posebno bih zamolio one koji ne mogu ni na koji način učestvovati (direktno ili indirektno, preko Skype) da me o tome obavijeste do navedenog roka kako ne bismo, zbog velikih rupa u programu, imali problema u provođenju ovako velikog i složenog skupa.

Srdačan pozdrav!

Branko Tošović

Nije samo direktorica Instituta imala na vrijeme informaciju o programu skupa i njegovoj organizaciji nego sam o tome obavijestio saradnike i studente Univerziteta, Dekanat i Rektorat.

a) Preko mailing-liste GrazSlav svi studenti i nastavnici Instituta za slavistiku dobili su 28. 9. 2012. na uvid program u kome stoji da simpozijum organizuje Institut za slavistiku i Opština Višegrad:

¹⁵ Izašao sam na početku prethodnog referata jer sam bio primoran otići u sekciju za jezik budući da je tamo slijedio Skype-nastup, a internet-veza nije funkcionisala pa sam morao intervenisati.

Poštovane dame i gospodo, želio bih Vas informisati da će se od četvrtka 4. 10. 2012. do subote 6. 10. 2012. biti održan u Domu kulture Opštine Višegrad (Bosna i Hercegovina) međunarodni simpozijum na temu NA DRINI ČUPRIJA. Simpozijum počinje u četvrtak, 4. 10. 2012, u 8,30 u Domu kulture Višegrad. Više o Simpozijumu (uključujući program) i njegovom okviru – Andrićevom projektu možete saznati na sljedećim linkovima:

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/Symposium5.html>

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/index.html>

Srdačan pozdrav!

Branko Tošović¹⁶

b) Ista je informacija proslijeđena 28. 9. 2012. preko e-mail liste Centra za jugoistočnu Evropu Univerziteta „Karl Franc“ (SOE.Graz mailing list).

c) Program je 24. 9. 2012. imao i prorektor Peter Šerer [Scherrer], kome sam, između ostalog napisao:

Program se nalazi na sljedećem linku

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/Symposium5.html>¹⁷

d) O tome da Institut za slavistiku organizuje 5. simpozijum zajedno sa Opštinom Višegrad saznali su još 19. jula 2012. rektorica Nojper [Neuper], prorektorica Dvoržak [Dworczak] i prorektori Polašek [Polaschek], Ridler [Riedler] i Šerer [Scherrer], jer sam im tada uputio sljedeći e-mail:

Poštovana rektorice Nojper [Neuper]!

Poštovani prorektorice Dvoržak [Dworczak]!

Poštovani prorektore Polašek [Polaschek]!

Poštovani prorektore Ridl [Riedler]!

Poštovani prorektore Šerer [Scherrer]!

Dozvolite mi da Vam uputim, vjerovatno, neobičan prijedlog:

Od 4. do 6. oktobra 2012. godine organizujem simpozijum u Višegradu (Bosna i Hercegovina) o jednom od najpoznatijih književnih tekstova dobitnika Nobelove

¹⁶ Sehr geehrte Damen und Herren, ich möchte Sie darüber informieren, dass von Donnerstag, 4.10.2012, bis Samstag, 6.10.2012, im Kulturhaus der Gemeinde Višegrad (Bosnien und Herzegowina) ein internationales Symposium mit dem Titel Die Brücke über die Drina – Na Drini ćuprija stattfinden wird. Das Symposium beginnt am Donnerstag, 4.10.2012, um 8.30 Uhr im Kulturhaus Višegrad. Genaueres zum Symposium (inklusive Programm) und dem dazugehörigen Projekt zu Ivo Andrić finden Sie unter folgenden Links:

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/Symposium5.html>

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/index.html>

Mit freundlichen Grüßen

Branko Tošović

¹⁷ Das Programm finden Sie unter dem folgenden Link: <http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/Symposium5.html>.

nagrade Iva Andrića. Radi se naime o romanu *Na Drini ćuprija*, čija je čitava radnja odvija u Višegradu i njegovoj okolini.

Kao što vam je, vjerovatno, poznato, Ivo Andrić je od 1923. do 1924. godine studirao na našem univerzitetu i u junu 1924. doktorirao. Na njegov boravak u Gracu podsjeća, s jedne strane, spomen-ploča na zgradi u kojoj je Andrić stanovao (Merangasse 24), ploči koja je otkrivena 8. oktobra 2008. uz prisustvo tadašnjeg rektora Alfreda Gučelhofera [Gutschelhofera], a s druge bista ispred univerzitet-ske zgrade [gdje se nalazi Institut za slavistiku] – Universitätszentrum Wall (Merangasse 70), koja je otkrivena 9. oktobra 2008. godine uz prisustvo tadašnje prorektorice Roberte Majerhofer [Maierhofer].

Informacije o ovogodišnjem 5. simpozijumu i čitavom projektu „Andrić Initiative: Ivo Andrić u evropskom kontekstu“ nalaze se na linkovima:

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/Symposium5.html>

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/index.html>

Moj konkretan prijedlog odnosi se na pitanje da li imate vremena i da li ste zainteresovani da doputujete u Višegrad na ovaj simpozijum. Organizator skupa preuzeo bi na sebe troškove noćenja. Ako biste doputovali u Višegrad, bilo bi mi drago kada biste u ime našeg univerziteta otvorili simpozijum. Do sada je na skup prijavljeno već 120 referenata iz više zemalja (iz Graca će biti zastupljeno desetak nastavnika i studenata).

Bilo bi mi veoma drago ako bih na ovaj način izrazio simboličan znak zahvalnosti za višestruku podršku mojim projektima, a posebno Andrićevom projektu.

Srdačan pozdrav!

Branko Tošović¹⁸

¹⁸ Sehr geehrte Frau Rektorin Neuper!

Sehr geehrte Frau Vizerektorin Dworczak!

Sehr geehrter Herr Vizerektor Polaschek!

Sehr geehrter Herr Vizerektor Riedler!

Sehr geehrter Herr Vizerektor Scherrer!

Erlauben Sie mir, dass ich mich mit einem möglicherweise etwas ungewöhnlichem Vorschlag an Sie wende:

Ich organisiere von 4. bis 6. Oktober 2012 ein Symposium in Visegrad (Bosnien und Herzegowina), das dem berühmtesten literarischen Werk des Nobelpreisträgers Ivo Andric gewidmet ist. Es handelt sich dabei um den Roman „Die Brücke über die Drina“ (Originaltitel „Na Drini ćuprija“), dessen gesamte Handlung sich in Visegrad und Umgebung zuträgt.

Wie Ihnen bekannt sein dürfte, hat Ivo Andric in den Jahren 1923 und 1924 an unserer Universität studiert und im Juni 1924 promoviert. An seinen Aufenthalt in Graz erinnert zum einen eine Gedenktafel an Andrics damaligem Wohnhaus (Merangasse 24; enthüllt am 8. Oktober 2008 unter Anwesenheit des damaligen Rektors Alfred Gutschelhofer) und zum anderen eine Büste vor dem Universitätszentrum Wall (Merangasse 70; aufgestellt am 9. Oktober 2008 unter Anwesenheit der damaligen Vizerektorin Roberta Maierhofer).

Informationen zum heurigen 5. Symposium und zum gesamten Projekt „Andric-Initiative: Ivo Andric im europäischen Kontext“ finden Sie unter:

U ime svih njih odgovorio je prorektor Peter Šerer [Scherrer] 21. 7. 2012:

Poštovani kolega Tošoviću,
Srdačno se zahvaljujem za Vašu ponudu, Rektorat se ponovo okuplja 2. avgusta, nakon čega ćemo Vas obavijestiti o našoj odluci.
Sa najboljim željama
Peter Šerer [Scherrer]¹⁹

a zatim je 2. avgusta 2012. gospođa Astrid Tuidel napisala sljedeće:

Poštovani profesore Tošoviću!
U ime čitavog Rektorata željela bih da se srdačno zahvalim za poziv na simpozijum od 4. do 6. oktobra 2012. godine posvećenom Ivo Andriću. Nažalost, gospođa rektorica Nojper [Neuper] kao i prorektori i prorektorica nisu lično u mogućnosti da doputuju u Višegrad na otvaranje simpozijuma budući da upravo u prvoj nedjelji semestra imaju posebno mnogo termina.
Srdačan pozdrav
Astrid Tuidel²⁰

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/Symposium5.html>

<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/index.html>

Mein konkreter Vorschlag an Sie lautet nun, ob Sie Zeit und Interesse hätten, zu diesem Symposium nach Visegrad anzureisen. Seitens des Tagungsorganisation würden dabei Ihre Nächtigungskosten übernommen werden. Sollten Sie nach Visegrad reisen, würde ich mich freuen, wenn Sie im Namen unserer Universität das Symposium eröffnen könnten. Bislang haben sich für diese Tagung bereits 120 Referentinnen und Referenten aus mehreren Ländern angemeldet (aus Graz werden ca. 10 Personen – Lehrende und Studierende – in Visegrad vertreten sein).

Es wäre mir eine große Freude, wenn ich auf diese Weise ein kleines Zeichen der Dankbarkeit für die mir in den letzten Jahren vielfach erwiesene Unterstützung meiner Projekte und besonders des Andric-Projektes setzen könnte.

Mit freundlichen Grüßen

Branko Tosovic

¹⁹ Sehr geehrter Herr Kollege Tosovic,

Danke herzlich für Ihr Angebot, das Rektorat tritt am 2. August wieder in Gesamtheit zusammen, danach werden wir Ihnen Bescheid geben können.

Mit besten Grüßen

Peter Scherrer

²⁰ Sehr geehrter Herr Professor Tošović!

Im Namen des gesamten Rektorates darf ich mich herzlich für die Einladung zum Symposium von 4. – 6. Oktober 2012, welches Ivo Andric gewidmet ist, bedanken. Leider ist es Frau Rektorin Neuper sowie den Herren Vizerektoren und der Vizerektorin nicht möglich persönlich für die Eröffnung des Symposiums nach Visegrad zu reisen, da speziell in der ersten Semesterwoche immer besonders viele Termine wahrzunehmen sind.

Mit freundlichen Grüßen

Astrid Tuidel

Pismo sa pozivom da doputuje u Višegrad uputio sam 19. 7. 2012. i dekanu Fakulteta prof. Helmutu Konradu, koji je istoga dana reagovao (sa svoga iPad-a):

Dragi kolega,
To se poklapa sa Danom austrijske nove istorije u Lincu.
Nažalost!
Vaš Helmut Konrad²¹

Prijedlog sam tada uputio i Florianu Biberu [Bieberu], rukovodiocu Centra za južno-istočnoevropske studije, koji mi se s tim u vezi javio 6. septembra 2012:

Dragi kolega Tošoviću,
Izvinjavam se zbog dugog otezanja sa odgovorom. Ja bih rado došao u Višegrad i stoga bih rado poziv prihvatio, ali imam 4 i 5 blokova predavanja koje nažalost ne mogu prebaciti. Nadao sam se da ću moći prebaciti termine, ali nažalost to nije bilo moguće zbog problema sa prostorijama i nedostatka alternativnih termina, zbog čega veoma žalim. Nadam se da će biti i druge mogućnosti.
Srdačan pozdrav,
Florian Biber [Bieber]²²

Dakle, o organizaciji 5. Simpozijuma u Višegradu informisao sam na vrijeme sve relevantne subjekte u sredini u kojoj radim: i rektorat, i dekanat, i direktoricu Instituta, i rukovodioca Centra za jugoistočnu Evropu.

Pošto je 5. simpozijum (jedanaesti po redu od 2007) pripreman i pripremljen po istom principu kao svi drugi i budući da je uvijek kao organizator istican Institut za slavistiku, znači li to da ni prethodnih deset simpozijuma nije organizovao Institut za slavistiku, već da je to uradila privatno jedna osoba (B. T.) a da je Univerzitet odobravao sredstva za organizaciju pojedincu, a ne jednoj univerzitetskoj jedinici koju je on prezentirao i popularisao? Znači li tada da su studenti koji su učestvovali u organizaciji svih 11 skupova i za to od Uni-

²¹ Lieber Herr Kollege,
Das schneidet sich mit dem oesterreichischen Zeitgeschichte Tag in Linz.
Leider!
Ihr Helmut Konrad

²² Lieber Kollege Tosovic,
Entschuldigen Sie bitte meine lange Verzögerung Ihnen zu antworten. Ich würde sehr gerne nach Visegrad kommen und hätte deshalb gerne die Einladung angenommen, ich habe jedoch am 4 und 5 Blockvorlesungen, die ich leider nicht verschieben kann. Ich hatte gehofft, die Termine verlegen zu können, aber leider ist dies aufgrund der Räumlichkeiten und fehlender alternativer Termin kaum möglich und ich deshalb leider nicht zusagen, was mir sehr leid tut. Ich hoffe, es biete sich eine anderen Gelegenheit.

Mit freundlichen Grüßen,
Florian Bieber

verziteta dobijali odgovarajući nadoknadu takođe sve radili u privatnom aranžmanu?

13. Ako bi trebalo rezimirati sve ono što se dešavalo oko 5. simpozijuma, možda bi najbolje bilo navesti ono što mi je rekao jedan od učesnika skupa: „Ovim simpozijumom za Vas je nastavljen roman NA DRINI ČUPRIJA“.

14. Godina 2012. protekla je u radu i na Andrićevom elektronskom korpusu (Gralis-Korpus-www). U njegov dio „Andrić-Korpus: 1942–1945“ unesena je originalna verzija na srpskom jeziku romana NA DRINI ČUPRIJA i pet prevoda (njemački, ruski, slovenački, makedonski i bugarski), što je dalo mogućnost referentima da pretražuju svih šest tekstova pojedinačno ili u međusobnim vezama. Time je zaokružena korpusna aktivnost u okviru prvog dijela Projekta koji je obuhvatao četiri faze. Gralis-Korpus je konačno nudio sve dostupne Andrićeve tekstove nastale u periodu od 1892. do 1941. Oni su razvrstani u četiri potkorpusa (svaki od njih traži, zbog zaštite autorskih prava, posebnu šifru): Andrić-Korpus 1892–1922, Andrić-Korpus 1923–1924, Andrić-Korpus 1925–1941, Andrić-Korpus 1942–1945.

U 2012. godini bilo je i drugih aktivnosti. Rukovodilac Projekta prezentirao je tri puta Projekat: **(1)** Ivo Andrić u evropskom kontekstu: Grac, 2007–2015 (Skupština opštine Višegrad, 12. april 2012); **(2)** Naučni skup o Andriću „Višegrad 2012“ (57. Beogradski međunarodni sajam knjiga, 25. oktobar 2012); **(3)** Ivo Andrić – Grac Andrić-Initiative: Ivo Andrić u evropskom kontekstu: 2007–2015 (Filozofska fakulta – Oddelek za slavistiku, Enota Južnoslovanski študiji, Ljubljana 6. decembar 2012) i podnio četiri referata posvećena Ivu Andriću: **(a)** Числовая квантификация в романе МОСТ НА ДРИНЕ Иво Андрича (Međunarodna konferencija „Brojčani kod u različitim jezicima i kulturama“, Institut za lingvistiku Ruske akademije nauka i umjetnosti, Moskva, 14. juni 2012); **(b)** Стиль романа МОСТ НА ДРИНЕ в системе национальных стилей (Međunarodna konferencija „Kultura i stil“, Komisija za stilistiku, Poljska akademije nauka, Institut za poljsku filologiju Univerziteta u Opolu, 19. septembra 2012); **(c)** Uvodna riječ (5. Simpozijum: „Na Drini ćuprija“ Iva Andrića, Višegrad, 4. oktobra 2012); **(d)** Andrićeva kosa perspektiva (Međunarodna slavistička konferencija „Slovenski jezici, književnosti i kulture u evropskom kontekstu“, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 8. novembra 2012).

Koordinator Projekta imao je u ovoj godini jedan nastup na temu Šta je neprevodivo u romanu NA DRINI ČUPRIJA? Njemački i slovenački leksički aspekti (5. Simpozijum: NA DRINI ČUPRIJA Iva Andrića, Višegrad, 4. oktobra 2012).

Izvori i literatura

<http://www.gewi.uni-graz.at/gralis/projektarium/Andric/index.html>.

Andrićev Gralis-Korpus: <http://www.gewi.uni-graz.at/gralis/korpusarium/gralisorpus.html>.

Ekskurzija-www: http://www.gewi.uni-graz.at/gralis-alt/0.Projektarium/Gallery/main.php?g2_itemId=15266. Stanje 28. 8. 2013.

Tošović 2010a: Aktivnosti u okviru projekta „Andrić-Initiative: Ivo Andrić u evropskom kontekstu“ od 2007. do 2009. godine. In: Tošović, Branko (Hr./ur.) *Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 481–508.

Tošović 2010b: Andrićeva prepiska iz gračkog perioda (1923–1924). In: Tošović, Branko (Hr./ur.) *Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 293–308.

Tošović 2010c: Andrićevi književni tekstovi iz gračkog perioda (1923–1924). – In: Tošović, Branko (Hr./ur.) *Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 157–234.

Tošović 2010d: Andrićevi publicistički tekstovi iz gračkog perioda (1923–1924). – In: Tošović, Branko (Hr./ur.) *Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 253–292.

Tošović 2010e: Tošović, Branko (Hg./ur.). *Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924)*. Graz/Grac – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. 535 S./s. [Andrić-Initiative: Ivo Andrić im europäischen Kontext – Ivo Andrić u evropskom kontekstu, 3]

Tošović 2010f: Tošović, Branko. *Andrić-Initiative: Ivo Andrić im Europäischen Kontext (Graz, 2008–2015): Konzeption, Tätigkeit, Ergebnisse*. – Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 2010. – 117.

Tošović 2011a: Tošović, Branko (Hg./ur.). *Die k. u. k. Periode in Leben und Schaffen von Ivo Andrić (1892–1922). Austrougarischer period u životu i djelu Iva Andrića (1892–1922)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. 761. S./s. [Andrić-Initiative: Ivo Andrić im europäischen Kontext – Ivo Andrić u evropskom kontekstu, 4]

- Tošović 2011b: Tošović, Branko. Austrougarski period života i stvaralaštva Iva Andrića (1892–1922). In: *Die k. u. k. Periode in Leben und Schaffen von Ivo Andrić (1892–1922). Austrougarski period u životu i djelu Iva Andrića (1892–1922)* – Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 47–68.
- Tošović 2011c: Tošović, Branko. Ivo Andrić i Meša Selimović (podudarnosti, sličnosti i razlike) / Odg. urednik Ranko Popović. In: *Meša Selimović i Skender Kulenović u srpskom jeziku i književnosti* – Banja Luka – Istočno Sarajevo: ANURS – Filološki fakultet Banja Luka – Filozofski fakultet Pale. S. 197–213.
- Tošović 2011d: Tošović, Branko. Jezičkostilska i književnoumjetnička struktura Andrićevih eseja o Njegošu. In: *Njegoševi dani 2: Međunarodni naučni skup Cetinje, 27–29. avgust 2009. Gl. urednik Tatjana Bečanović* – Podgorica: Filozofski fakultet, Institut za jezik i književnost, Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti. S. 235–253.
- Tošović 2012a: Tošović, Branko (Hg./ur.). *Ivo Andrić – Literat und Diplomat im Schatten zweier Weltkriege (1925–1941) – Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga, 2012. 606 S./s. [Andrić-Initiative: Ivo Andrić im europäischen Kontext – Ivo Andrić u evropskom kontekstu, 5]
- Tošović 2012b: Tošović, Branko. Bog u Andrićevom stvaralaštvu do 1941. godine. In: *Bosković Dragan (ur.). Zbornik sa Šestog međunarodnog skupa: Srpski jezik, književnost, umetnost, knj. 2: Bog* – Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet – Skupština grada Kragujevca. S. 255–267.
- Tošović 2012c: Tošović, Branko. Strane svijeta u Andrićevom životu i stvaralaštvu. In: *Kuzmanović, Rajko (gl. ur.). Andrić između Istoka i Zapada* – Banjaluka: Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, Odjeljenje književnosti i umjetnosti. – 139–166. [Naučni skupovi, knj. 12]
- Tošović 2012d: Tošović, Branko. Život i stvaralaštvo Iva Andrića u periodu od 1925. do 1941. godine. In: *Branko Tošović (Hg./ur.). Ivo Andrić – Literat und Diplomat im Schatten zweier Weltkriege (1925–1941)* – Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 13–56. [Andrić-Initiative: Ivo Andrić im europäischen Kontext – Ivo Andrić u evropskom kontekstu 4]
- Tošović 2012e: Tošović, Branko. O velikom delu i političkim manipulacijama. In: *Književne novine*. Beograd. Decembar. S. 4.
- Tošović 2013: Тошович Бранко. Числовая квантификация в романе Мост на Дрине Иво Андрича. In: *Н. Д. Арушюнова (гл. ред.). Числовой код в разных языках и культурах* – Москва: УРСС. – 427–436. [Логический анализ языка]

- Tošović/Wonisch 2010a: Tošović, Branko; Wonisch, Arno. Projekat „Andrić-Initiative“: aktivnosti između drugog i trećeg simpozijuma (od oktobra 2009. do oktobra 2010). In: Tošović, Branko (Hr./ur.) *Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 523–535.
- Tošović/Wonisch 2010b: Tošović, Branko; Wonisch, Arno. Das Projekt „Andrić-Initiative“: Aktivitäten zwischen dem zweiten und dritten Symposium (von Oktober 2009 bis Oktober 2010). In: Tošović, Branko (Hr./ur.) *Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924)* – Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga, 2010. S. 509–522.
- Wonisch 2010: Wonisch, Arno. Pronomina in Ivo Andrićs Grazer Opus. In: Tošović, Branko (Hr./ur.) *Das Grazer Opus von Ivo Andrić (1923–1924) / Grački opus Iva Andrića (1923–1924)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 429–444.
- Wonisch 2011: Wonisch, Arno. Austro-Ugarska u Andrićevo doba. In: *Die k. u. k. Periode in Leben und Schaffen von Ivo Andrić (1892–1922). Austrougarischer period u životu i djelu Iva Andrića (1892–1922)* – Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. – 47–68. S. 69–79.

Branko Tošović (Graz)

**Das Projekt Andrić-Initiative:
Aktivitäten im Zeitraum von 2010 bis 2012**

Im Beitrag werden die Aktivitäten der letzten drei Jahre (2010–2012) im Rahmen des internationalen Forschungsprojekt „Andrić-Initiative: Ivo Andrić im europäischen Kontext“ (Graz, 2007–2015) analysiert. Im Mittelpunkt stehen wissenschaftliche Tagungen, Vorträge, Publikationen, Präsentationen und das elektronische Gralis-Korpus mit den Werken von Ivo Andrić.

Branko Tošović
Institut für Slawistik
Karl-Franzens-Universität Graz
Merangasse 70
8010 Graz
branko.tosovic@uni-graz.at